

A TÍZÉVES PAPI BÉKEMOZGALOM

A második világháború befejezése nemcsak egy pusztító háborúnak a végét, hanem az emberiség történelmében egy új korszaknak a hajnalát is jelentette. Ez az új korszak lényegében már korábban megkezdődött: a közösségi gondolatnak erőteljes történelembelépésével, a szocializmus eszméjének megfogalmazásával. Ez az új korszak hatalmas előrelépést jelent a békés életlehetőségek biztosítása, az ember felemelése felé. A nagy diplomata-pápa, XII. Pius pápa — akiről elmondhatjuk, hogy a politikai és társadalmi áramlatok kiértékelésében éleslátással rendelkezett — a korszaknyitás tényét egyik megnyilatkozásában így jelentette be: „Lapot fordítottunk a történelemben.” Suhard bíboros a korszak irányvonalát is meghatározta: „Új világ van kialakulóban, mely a kollektív élet felé vezet.”

Az új korszak jellemzője, hogy azelőtt is ismert, de szerephez, vezetéshez, hatalomhoz sohasem jutott, hatalmas, immár legyőzhetetlenné vált óserők léptek robbanásszerűen feltartóztathatatlanul a történelem színpadára, hogy szunnyadó és eddig elnyomott öröket az emberiség javára gumölcsözően kibontakoztassák. Ezek az önmagukra talált, öntudatosodott népek már nemcsak jogaikat, de saját életükön belül a hatalmat, a vezetést is igényelték és meg is szereztek, vagy folyamatosan megszerzik maguknak. A technika, a tudomány fejlődése, az időnek és a távolságoknak az ember által történt meghódítása, a gondolatok szárnyalása, a hírközlés gyorsasága és feltartóztathatatlansága, a felerősödött közösségi gondolat és a népi összetartozás tudata eddig nem tapasztalt lehetőséget adott a népi erők összefogására szerte a világon. Forradalmi erők jutottak szerephez, melyek évszázadok elnyomatásából elemi erővel törnek nagy eszmék gyakorlati megvalósítására. Építő, felemelő erők ezek, melyek immár történelmi, történelemformáló tényezőkké váltak. Engedékenyek a jóindulat láttán, de kíméletlenül elsöprik a rosszakaratú ellenállást. A nép és a népek jogaival számolni kell, helyesen, elfogulatlanul kell kiértékelni azokat, mert az egyszer elvétett állásfoglalást nehezen lehet később kiigazítani. A nép igazsága felé, a rabszolgaságban tartott nemzet szabadsága, függetlensége felé tör mindenütt a földtekén. Nem lehet többé népeket kizsákmányolni, középkori rabszolgaságban tartani. A népek jogos, igazságos törekvései győzni fognak éppen azért, mert alapjuk a jog és az igazság.

Az új helyzet, a tények ereje megkívánja, hogy sok mindent átértékeljünk, újra fogalmazzunk, ami a lényegét nem sérti. Ez az újraértékelés lehetséges, mert a krisztusi tanítás nem ellenkezik az emberek és a népek érdekeivel. Az Egyház mindezeket nem hagyhatja figyelmen kívül. Ellenkező esetben tragikus konfliktusok sorozatára lehetne számítani. Az Egyháznak a színes népek felé való megtisztelő odafordulása — ami különösen bíborosi és püspöki kinevezéseknél tapasztalható — mutatja, hogy az Egyház saját jövőjét is tekintve, helyesen látja teendőit a korfordulón.

A felszabadulást követő új élet ilyen adottságok és perspektívák közepe tette köszöntött hazánkban is az Egyházra. A háború szenvedései és veszteségei után nemcsak felrobbantott vagy megrongált templomainkat kellett újjáépítenünk, nemcsak a leromlott háborús erkölcsi felfogást kellett kiigazítanunk, hanem egy egészen új, teljesen megváltozott körülményeket tartalmazó korszakba kellett az Egyháznak beleilleszkednie. El-

maradt a vagyon, a földbirtok, a papi állással azelőtt automatikusan együttjáró elismerés, tisztelet. Az Egyház feladatai leegyszerűsödtek saját lelki területére. Az egyházi vezetők alig tudtak felocsúdni a történelemből és éppen ezért a felszabadulás utáni kezdeti időszakban bizonyos tanácstalanság uralkodott el az egyházi vezetésben. Voltak, akik még mindig az előző lapra akartak írni, holott már sokak előtt nyilvánvaló volt, hogy „új lapot fordítottunk a történelemben”. Voltak, akik passzív rezisztenciában vagy ellenséges szembehelyezkedésben vélték megtalálni a megoldást. Az állami tényezők igen türelmesek voltak: időt engedtek a korforduló megértéséhez, kezdeményezéseikkel is törekedtek a problémákat megközelíteni, áthidalni.

Ilyen előzmények után és körülmények között lépett be a magyar katolicizmus történetébe a magyar katolikus papság békemozgalma. 35 katolikus pap előzetes nyilatkozata után 1950 augusztus 1-én a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem aulájában az ország különböző részeiből 400 pap gyűlt össze annak hangsúlyozásával, hogy őszinte, becsületos szívvvel akarja a békét szolgálni és kíván résztvenni hazánk ügyének, a nép ügyének szolgálatában. A katolikus papi békemozgalom kezdettől fogva feladatának tekintette, hogy egyfelől kivegye részét az egész emberiséget érintő sorsdöntő közös ügy érdekében, a béke ügyének érdekében folytatott küzdelemből, másfelől egyengesse hazánkban a magyar katolikus Egyház jelenének és jövőjének útját, megteremtse az Egyház és Állam közötti kedvező kapcsolatok lehetőségeinek alapjait. Miként nem nehéz kiértékelni, milyen előnyös helyzetbe került volna az Egyház hazánkban, ha a felszabadulást követően egyértelműen azonnal népi demokráciánk mellé állt volna, hasonlóképpen könnyű megmondani, milyen hátrányos lett volna az Egyház és az Állam viszonyát tekintve a magyar katolikus papság békemozgalmi tevékenységének elmaradása. És ahogy a papi békemozgalom fellépésével és tevékenységével jó viszonyt alakított ki az Egyház és az Állam között és biztosította az Egyház zavartalan működését: éppen úgy a papi békemozgalom munkájának hiánya mélyeséges szakadékokat létesített volna az Egyház és az Állam kapcsolatában. Nyugodtan elmondhatjuk és el nem vitathatóan megállapíthatjuk, hogy az Egyház és az Állam közötti jóviszony kedvező alakulásának — egyéb szempontok mellett — legfőbb letéteményese, mozgatója és elsőszámú biztosítója a katolikus papok békemozgalma volt. A magyar katolikus papi békemozgalomnak kimagasló történelmi érdeme, hogy átlátta és helyesen értékelte a kialakult és előremutató történelmi helyzetet: és a béke ügyének, a nép ügyének támogatása mellett döntött. Elvetette a megokolatlan és értelmetlen ellenzékieskedést és az Egyház helyes állásfoglalását a fejlődést megértő pozitív-előjelű tevékenységben jelölte meg.

A döntés nem volt nehéz, mert a kitűzött cél hitünkkel, vallásos fel fogásunkkal semmiképpen sem ellenkezett és más történelmi koroktól eltérően: nem egyes hatalmi csoportosulásokhoz, hanem a nép mellé kellett odaállni. A nép mellé, mely évszázadokon keresztül nem egyszer szeretetből sem kapta meg azt, ami az igazságosság és a jog alapján illette volna meg; a nép mellé, mely évszázadokon át tartó elnyomatás után végre magára találva: igazát, jobb sorsát, emberibb, boldogabb életét kereste. Ez a nép mellé való odaállás nem opportunizmusból történt, nem abból a meggondolásból, hogy valahogy egy-két évtizedre átment-sük az Egyházat, hanem abból a felismerésből származott, hogy az új élet az embereknek sokkal szélesebb tömegeit veszi figyelembe és szolgálja, s az új életben gyakorlatilag jobban, eredményesebben megvalósul a krisztusi főparancs: a felebaráti szeretet parancsa. Kormányzatunk-

nak készséggel nyújtottunk segítőkezet a béke szolgálatához és népünk jólétének emelésére irányuló nemes törekvéseihez. Tettük pedig azért, mert ez a papi munkásság összeegyeztethető hitünkkel, vallásos meggyőződésünkkel, papi hivatásunkkal, sőt számunkra ez a tevékenység vallásos, papi kötelesség is, mivel ennek a felfogásnak komoly alapjait találjuk a Szentírásban, szent hitünk tanításaiban, különösen pedig a felebaráti szeretetről szóló főparancsban. Támogattuk Kormányzatunkat azért is, mert hazánk, a Magyar Népköztársaság személy szerint is megbecsül bennünket, értékeli népünkért, a béke ügyéért végzett munkánkat, papi tevékenységünket és híveink vallásos érzéseit, vallásgyakorlatát tiszteletben tartja. Mindezeken túlmenően, mint állampolgárokat, a hazafiság szent érzése és erénye elválaszthatatlanul odaköt Hazánkhoz, népünkhöz.

A magyar katolikus papság — csekély kivételtől eltekintve — éppen az ellenforradalom napjaiban mutatta meg a magyar Hazához és a magyar néphez való hűségét és ragaszkodását. Általában tízéves tevékenységünket a következetesség és a férfias bátorság jellemezte. Nem rettentünk meg az újtól csupán azért, mert új és szokatlan. A katolikus pap és hívő felfogásában nem lehet annyira konzervatív, hogy az újszerű szükségképpen idegen és ellenszenves legyen számára. Maga Krisztus Urunk is új parancsot adott híveinek: „Szeressétek egymást!” És a kereszténység és az emberiség az új parancsot örömmel fogadta és érzi megvalósulásának áldásait. Sajnos, a kereszténység a krisztusi parancsot nem egyszer csak hirdette, de gyakorlati megvalósításával többször adós maradt. Ennek a parancsnak gyakorlati megvalósítására — ha nem is keresztény megfogalmazásban — soha olyan erőfeszítéseket nem tettek a történelem folyamán, mint éppen napjainkban. És mi megtorpannánk akkor, amikor a krisztusi követelés gyakorlatilag valósulni kezd és amikor nem egyszer nem is tevékenységet, hanem csupán megértő jóindulatot, némi elismerést kérnek tőlünk? Csak helyeselni tudjuk Mgr. Henri Chapoulin angersi francia püspök felfogását: „A régi civilizáció megy, az új elfoglalja helyét. A katolikusoknak nem az a kötelességük, hogy reszkeszenek ezektől a változóktól, hanem az, hogy ne féljenek és ne haragudjanak, hanem törekedjenek megérteni és mindenekelőtt megszeretni. Nincs jogunk, hogy görcsösen ragaszkodjunk ahhoz, ami körülötünk összeomlik, és hogy az Evangélium szent igazságait hozzákapcsoljunk a változó és tovatűnő szociális formákhoz. A vallás jövőjére semmi sem lehet olyan ártalmas, mintha a keresztény társadalom harcias álláspontot foglal el a munkásmozgalommal és a technikai haladással szemben.”

Papi békemozgalmi tevékenységünknek számos indítékát találtuk a kinyilatkoztatásban. Csupán Jeremiás szavaira hivatkozunk: „Munkálkodjatok ama város jólétének, melybe elvittelek titeket, és imádkozzatok érte az Úrhoz, mert az ő jóléte a ti jóléteket is.” (29, 7.) Ha figyelembe vesszük, hogy az idézetben szereplő „jólét” szót a latin szöveg a „pax” szóval fejezi ki: egyaránt buzdítást nyerünk a békéért és népünk jólétéért folytatandó tevékenységre. Papi békemozgalmi tevékenységünket igazolva láttuk az Egyház legfőbb vezetőinek nyilatkozataiban is. XII. Pius pápa 1944. évi karácsonyi beszédében ezeket mondotta: „Mindenkire ránehezedik egy kötelesség, amely semmiféle tétovázást, felfüggesztést, ingadozást, kitérést nem tűr: nevezetesen mindent meg kell tennünk, ami csak lehetséges, hogy az agresszív háborút, mint a nemzetközi törekvések megengedett megoldását, egyszersmindenkorra száműzetés és átok alá vesszük.” 1957. évi karácsonyi szövegében pedig a keresztények számára egyenesen kötelességgé teszi a békéért való tevékenységet: „A homo

sapiens és elsősorban a homo Christianus csak a béke munkása lehet.” Szentséges Atyánk, XXIII. János pápa, figyelmeztette a keresztényeket, hogy a békéért folytatott tevékenységük ne pusztá látszat legyen, hanem belső meggyőződésből fakadó tevékenység. Őszentsége 1959. évi karácsonyi szózatában kijelentette: „Az Egyház jóindulattal néz minden kezdeményezésre, amely hozzájárulhat ahhoz, hogy az emberiség kímélve legyen újabb vérontástól és pusztítástól.” Felszólította az egész kereszténységet, hogy ne elégedjenek meg a pusztá néző szerepével, hanem tevékenykedjenek a béke érdekében.

Papi békemozgalmi tevékenységünkhöz bátorítást kaptunk a magyar főpásztorok megnyilatkozásaiból is. Így a Magyar Püspöki Kar 1951 július 3-i nyilatkozatában ezeket olvassuk: „Támogatjuk a magyar kormány törekvéseit, melyekkel békénket védi, hazánkat a háborútól megóvni törekszik. Ezért hivatásunknak megfelelően előmozdítjuk a békét, helyesljük Egyházunk szellemében a katolikus papok békemozgalmát. Ünnepelesen kérünk mindenkit, hogy e megnyilatkozásunkat tegye magáévá és annak megvalósításában legyen segítségünkre.” A főpásztorok személyes megnyilatkozásai közül megemlítjük az elhunyt Czapik Gyula egri érseknek felszólalását a budapesti Béke Világkongresszuson, valamint Helsinkiben. A hazafias békemunkára vonatkozóan az elhunyt érsek a Haza-fias Népfront Országos Kongresszusán iránytmutatóan kijelentette: „Ebből a munkából senki sem maradhat ki és össze kell fognia igazságossággal és megértéssel mindenkinek.” Érdemes e szavakat összehasonlítani Mgr. Schäufele freiburgi érseknek nemrég ismeretessé vált szavaival: „A béke olyan értékes kincset jelent az egész emberiség számára, hogy védelmében és megőrzésében mindenkinek részt kell vennie.” A magyar katolicizmus jelenlegi vezetője, Grósz József kalocsai érsek, változatlanul vallja a nemzetközi békemozgalom tizedik évfordulóján mondott beszédében: „Mi, hívő emberek, vállaljuk a békeharcból reánk eső részt.” A stockholmi Béke Világkongresszushoz küldött latinnyelvű üzenetét pedig ezekkel a nagyszerű szavakkal fejezi be: „Adja Isten, hogy lebiráhtatlan többséggé forrjanak össze azok, akiknek szívében és szemében nem az a láng a legragyogóbb, amelyben kardokat kovácsolnak, hanem az a másik láng, amelyben a kardokat ekékké és a kultúra szerszámaivá dolgozzák át!”

Az elmúlt tíz esztendőben a magyar katolikus papság személy szerint is sokat tett a békéért és népünk előrehaladásáért. Még eredményesebb volt tevékenysége szervezett formában: a békebizottságokban, az Opus Pacisban és az Országos Béketanács Katolikus Bizottságában, valamint a megyei bizottságokban. A papság elsajátította már a munkástílust. Papságunk és híveink megértették, hogy a jó lelkipásztor és a békemozgalomban tevékenykedő pap, a jó katolikus és a jó hazafi, a vallásos ember és a közösségi ember, a templomszerető és a szocializmust építő ember nem szükségképpen egymást kizáró, összeegyeztethetetlen fogalmak. Viszont a vallásos ember, sőt a hivatása magaslatán álló pap sem szükségképpen reakciónak tekintendő. Helyesen hangoztatta külföldi útja során Beresztóczy Miklós prépost, az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának főtákará: „A szocializmusban világnézeti különbség nélkül közösen dolgozhatunk. A keresztény ember élhet hite szerint és ugyanakkor aktív tagja lehet a társadalomnak.”

Úgy érezzük, hogy a magyar katolikus papság békemozgalma jó szolgálatot tett a nyugati paptestvérek és hívek felé is. A mi példánkból megtanulhatják, hogyan kell az Egyháznak a terjedő szocializmusban elhelyezkednie, hogyan kell a vallásos életnek az új körülmények között is virágoznia.

Az elmúlt tíz esztendő történetének azzal is tartozunk, hogy megálapítsuk: katolikus hitünk, Egyházunkhoz való ragaszkodásunk, Rómához való hűségünk csorbitatlan maradt. Tévednek azok, akik úgy vélik, hogy papi békemunkát csak a hit feláldozásával és a hivatás elárulásával lehet vállalni és kifejteni. Azt is elmondhatjuk, hogy a papi békemunka sohasem volt menüvel a szabadosságra, az egyházas érzület és magatartás megcsúfolására. Büszkén kijelenthetjük, hogy békemozgalmi papságunk hűséggel szolgálta a lelkeket és az egyházi érdekeket. A lelkipásztorkodásban és az egyéni életben pedig példamutató magatartást tanúsított. Ez adott erőt, hitelt szavunknak és a mozgalomnak. Számvetésünkben meg kell állapítanunk, hogy a papság döntő többsége felsorakozott a béke, a nép, a szocializmus ügye mellé. Őszinte állásfoglalásunkkal, feladataink eredményes megoldásával, népünkért és a békéért végzett tevékenységünkkel kiérdemeltük Allamunk bizalmát, népünk megbecsülését, biztosítottuk Egyházunk zavartalan működését. A jövő perspektívája nem lehet más, mint az Egyház és az Állam egymás iránti megértésének, jó kapcsolatainak további erősítése, szakadatlan munka a békéért a végső győzelemig. Meggyőződésünk, hogy ez az őszinte törekvés Egyházunknak és Hazánknak egyaránt javára fog szolgálni.

Cserháti József

AZ EGYHÁZ TITKA KRISZTUS TANÍTÁSÁBAN

1. Az egyház mint hittitok

Az egyház emberekből áll, a földön valósul meg. Mint vallásos szervezet éppen olyan látható, mint bármely más társadalmi csoportosulás, és mégis egyúttal isteni titok, misztérium. Isteni titok alatt a katolikus hittudomány olyan tényeket ért, amelyek az Isten és a teremtmény között a természetes renden túl szorosabb, sőt a lehető legteljesebb kapcsolatokat hozzák létre. Isten az embernek eredetileg természetfeletti célt tűzött ki, ez a háromszemélyű Istennek mint minden igazság és jóság teljességének a bírása, amit Krisztus Isten színről-színre való látásának az igazságában hirdetett meg az emberiségnek. Az összülők bűnbeesése után a cél ugyanaz maradt, de a bűn következtében megromlott emberi értelem és akarat a saját erőivel e célhoz sohasem tudott volna elérni. Isten végtelen irgalmával saját Fiában megváltót, szabadítót küldött, hogy általa, vele és benne az eredeti üdvösségrendet helyreállítsa. Krisztus, az Isten-ember valóban restaurálta az Isten és ember közötti viszonyt, engesztelő halálával kiérdemelte számunkra a bűnbocsánatot és az isteni kegyelmet, a természetfeletti rendbe felemelő és az Isten fogadott gyermekeivé tevő túlvilági erőt. Mindazokat a tényeket vagy igazságokat, amelyek az ember természetfeletti rendeltetésével vannak kapcsolatban, titkoknak vagy misztériumoknak nevezzük. Titkokról azért is beszélünk, mert a természetfeletti üdvösség tényeiről csak az Isten közlése alapján tudunk, tehát igazságtartalmukat tekintve kinyilatkoztatott igazságok, ami annyit jelent, hogy létezésüket vagy jelentésüket tekintve, vagy esetleg mind a két vonatkozásban túl vannak az emberi ész megismerési határain. Minden katolikus hívó tudja, hogy az isteni titkokat hittel fogadjuk el, sem a tapasztalat alapján, sem természetes logikai következtetéssel ezekre nem tudnánk rátalálni, ezért a hittudomány a misztériumokat hittitkoknak is nevezi.